

Horváth István nyá. ezredes

A Hadtudomány húsz évéről

A Magyar Hadtudományi Társaság megalakulása huszadik évfordulójára emlékezve örömmel állapíthatjuk meg – miként arra az évfordulót köszöntők is utalnak –, hogy a Társaság folyóirata, a *Hadtudomány*, az eltelt két évtized alatt folyamatosan fejlődött és egyre magasabb színvonalon, mind hasznosabban tölti be szerepét a Társaság életében.

A folyóirat főszerkesztőjeként módomban állt már előzetesen megismerni a Társaság két évtizedes tevékenységével foglalkozó négy tanulmányt, valamint a bizottságok és a szakosztályok működéséről, eredményeiről számot adó írásokat, továbbá a jelen kiadványban megjelenő különböző tájékoztató jellegű anyagokat. Jó érzéssel olvastam, hogy szinte kivétel nélkül elismeréssel szóltak a folyóirat eredményeiről és arról, hogy elsőrendű fóruma, reprezentánsa a Társaság életének, működésének. Úgy gondolom, hogy ezek az elismerések a Társaság egészének szólnak, engem viszont felmentenek az alól, hogy hosszsan részletezzem a folyóirat céljainak elérését bizonyító tényeket. Ezért, miután a folyóirat együtt született a Társasággal, az erre utaló néhány megállapítás után *négy kérdésről kívánok szólni*: a folyóirat tartalmi eredményeiről, a Társaság életében betöltött helyéről, szerepéről; a szerzőkről, az írások tartalmi és formai kérdéseiről, s ezzel összefüggésben a szerkesztőbizottság tevékenységéről; a folyóirat kevésbé kihasznált rovatáról, a Társaság életéről szóló tudósításokról; s végül a jövő néhány kiemelt feladatáról.

A jubileumi évfordulóját ünneplő *Magyar Hadtudományi Társaság (MHTT) 1990. november 18-án alakult meg*, amelyet december 2-ai bejegyzéssel a Cégbíróság hitelesített. A megalakulással egy időben természetesen felmerült egy folyóirat megalapításának a gondolata is. Az alapítók – többségükben a hadtudomány kutatói, doktori – jól tudták, hogy a katonai sajtó, egy szakfolyóirat képes leginkább lépést tartani az állandóan gyorsuló változásokkal, s ami még lényegesebb, a cselekvés egységéhez szükséges egyetértést elősegíteni. A gondolat életre-keltésére, dr. Móricz Lajos, a Társaság első elnöke és alapítója 1991 elején felkérte dr. Simon Sándort a tervezett folyóirat szerkesztőbizottsága elnöki teendőinek az ellátására és egyben megbízta a kiadvány alapításával kapcsolatos munkák beindításával.

A szerkesztőbizottság elnökének irányításával a bizottság tagjai: dr. Fülöp Imre, Sajtos Béla, dr. Pataky Iván, dr. Pekó József és dr. Szenes Zoltán, majd a felkért szer-

kesztők – Horváth István az 1990-ben megszűnt Honvédelem volt főszerkesztője és Molnár István a VK 2. Csoportfőnökség tájékoztató tisztje, osztályvezető-helyettese – kidolgoztak egy elgondolást: a folyóirat megjelentetésére vonatkozó alapelvekre, a kivitelezést biztosító feltételrendszerre, irányelveket a folyóirat szerkesztésére és kiadására, valamint a Hadtudomány szerkesztőbizottságának működési rendjére. Mindezt egy szabályozó okmányban rögzítették. Az elgondolás alapján megkezdődtek a folyóirat kiadásával kapcsolatos egyéb munkák: nyomdai előkészítés, tördelő, kivitelező keresése, nem utolsó sorban az első két szám tartalmának tervezése.

Ilyen előkészítés után, 1991 szeptemberében megjelent a Hadtudomány első száma dr. Simon Sándor köszöntőjével és Borsits László, az akkori vezérkari főnök közös munkára biztató írásával, majd az év végére a folyóirat második száma is elkészült¹, ezzel a két kiadvánnyal a Társaság kilépett a nyilvánosság elé. Ennyit az alapításról, az indulásról.

A Magyar Hadtudományi Társaság által alapított, a Társaság elnökségének felügyeletével kiadott Hadtudomány című folyóirat független, önállóan működő, időszakos (negyedévenként megjelenő), nyílt terjesztésű kiadvány, amelyet a Művelődési és Köznevelési Minisztérium B/FL/1991 számú Okiratban vett nyilvántartásba.

A folyóiratnak alapvetően hármas célja van:

- egyrészt lehetőséget, fórumot biztosít ahhoz, hogy a Társaság tagjai a hadtudomány olyan kérdéseiben, amelyek a biztonság és a védelem területén jelentkező feladatok megoldását elősegítik, véleményeiket, gondolataikat, tapasztalataikat közreadják;
- másrészt a magyar tudományos élet és a katonai sajtó, a szakirodalom részét képezve, bemutatja, reprezentálja a Társaság eredményeit, törekvéseinek irányát;
- s végül tájékoztatja a Társaság tagjait a hadtudomány legújabb eredményeiről, a honvédség életéről és törekvéseiről, nem utolsó sorban építi a Társaság tagjainak kapcsolatát és szervezi a társasági életet.

A folyóirat az elmúlt húsz év alatt az alapító okmányokban és a Társaság elnökségének határozataiban foglaltak szellemében működött, *s eredményesen töltötte be helyét és szerepét a tudományos életben, a Társaság működésében.* A publikációk révén jól mutatta be a Társaság tagjai és szakosztályai elméleti és gyakorlati munkájának eredményeit, a közösség tudományos tevékenységét. A folyóirat témakörei, széles skálán mozogva, átfogták a hadtudomány egészét (beleértve ebbe más tudományágaknak is a védelemhez kapcsolható ismeretanyagát), választ keresve korunk kihívásaira.

A két évtized alatt megjelent kiadványok számokban is kifejezhető adatait a közölt cikkekről, tanulmányokról készített – a témák megoszlását is mutató – táblázat foglalja össze² és az ehhez fűzött kiegészítő adatok mutatják. A jubiláló Hadtudo-

1 Ebben olvasható a Társaság első országos konferenciájáról egy részletes tájékoztató és a rendezvényen elhangzott hat korreferátum, amelyeknek a szerzői a hadtudomány hazai, nemzeti művelődésével kapcsolatos kérdésekkel foglalkoznak. Hangsúlyozva: „a hazánkban végbement rendszerváltás gyökeresen új helyzetet teremtett, megnyílt az út a korlátok lebontására, ugyanakkor új célokot és távlatokat nyitott meg a hadtudomány előtt is”.

2 Lásd az 60. oldalon lévő Tanulmányok témák szerinti megoszlása című táblázatot.

mány című folyóirat eddig megjelent 78 számában (ebből tíz összevont) 1330 cikk, tanulmány jelent meg, melyből mintegy háromszáz rövid tájékoztató jellegű írás és hírértékű közlemény (ez utóbbiak terjedelme minimális, számonként 2–6. oldal).

Az előzőeken kívül, mintegy 20 különszám terjedelemben adtuk ki, főleg az első tíz évben a központi rendezvények írásos anyagait és második tíz évben pedig a beküldött nagyobb terjedelmű tanulmányokat a folyóirat elektronikus mellékletében.

Összegezve: Húsz év alatt a közel száz kiadványban megjelent mintegy kétezer tanulmányt, cikket a Társaság 700–800 tagja jegyzi szerzőként. Néhányan évente több tanulmányt is írtak. A folyóirat hasznosságát mutatják a tartalmi, mennyiségi eredmények, amelyek kifejezésre jutnak az olvasók – közöttük a Társaság tagjai és más érdeklődők, továbbá a Stratégiai Felmérő Bizottság – véleményében. Erősíti mindezt az a tény, hogy az MTA 2004-től – a nem kevés számú katonai folyóirat közül – a hadtudomány képviselőjében Társaságunk folyóiratát jelölte ki az úgynevezett Visegrádi 4-ek adatbázisának építésében való részvételre.

Néhány gondolatot a folyóirat olvasottságáról, hasznosításáról: A Hadtudomány számait a Társaság tagjain kívül megkapják: az Országgyűlés Rendészeti és Honvédelmi Bizottságának tagjai; a HM/MH felső katonai szervezeteinek a vezetői és a katonai szakkönyvtárak; a magyar tudományos élet fontosabb szervezetei, képviselői; a polgári egyetemek, a megyék és a megyei jogú városok könyvtárai. Ezen kívül az Interneten is hozzáférhető, havonta három-négyezerre tehető a rákeresők, a hadtudomány kérdéseiről érdeklődők száma.

Az MHTT eddigi – két évtizedes – publikációs tevékenységének áttekintéséhez – kellő tájékoztatást ad az eddig megjelent kiadványok anyagait feldolgozó két repertórium (az első megjelent a Hadtudomány 2002/1. számában), amelyek jól mutatják, hogy a Társaság tagjai milyen témakörökben, milyen gyakorisággal és kikre hivatkozva jelentettek meg mintegy kétezer cikket, tanulmányt és rövidebb tájékoztató jellegű közleményt, több mint tízezer nyomdai oldalon.

A folyóiratnak nincs szerkesztősége, apparátusa, a főszerkesztő egyedül látja el az ezzel kapcsolatos feladatokat. A Társaság anyagi helyzete miatt nincs lehetőség, hogy a főszerkesztőnek legyen olyan segítője, aki legalább az adminisztrációs és az egyéb ügyintézésekkel járó feladatokat ellátná. Ebből adódóan *a főszerkesztő mögött álló szerkesztőbizottságnak kettős feladata van.* Egyrészt, mint testület, a kollektív munka, a vita révén a közös döntés alapján részt kell, hogy vegyen a folyóirat feladatainak formálásában, alakításában, másrészt a szerkesztőbizottság tagjai – az adott szakterület képviselőjében – a főszerkesztő megbízható, aktív támogatói kell, hogy legyenek a cikkek szervezésében, szerkesztésében. A folyóirat cikkeit, a nyomdai munkákat megelőzően a főszerkesztő gondozza. Mivel apparátus nincs, nagy támogatást jelent a szerkesztőbizottság, amelynek tagja – erre az előzőekben már utaltam – konzulensként segítik a főszerkesztőt és képviselik az adott szakterületen működő szakosztályt, tágabb értelemben a hadtudomány egy-egy szakterületét. Együttal szakterületükön népszerűsítik a folyóiratot, s végül részt vesznek olyan szaktémák feltárásában, amelyek a folyóiratban megjelentethetők.

A magam részéről – 20 év (és az előtte ugyanilyen beosztásban eltöltött 30 év) tapasztalataira építve – állítom, hogy erre a feladatra egy szerkesztő nem elegendő.

Már csak azért sem, mert a jövőben több, főleg jobb munkára lesz szükség. Áthidaló, de „szükséges” megoldás lehetne: a szerkesztőbizottság létszámának növelése úgy, hogy minden szakosztálynak, esetleg a szakterületileg közelállóknak közös képviselője legyen a testületben, akik a folyóirat működési szabályzatában előírtaknak megfelelően látják el feladataikat.

A szakosztályok beszámolóit közlő második rész szerkesztői bevezetőjében azt írtam – a beküldött adatok alapján –, hogy a Társaság szervezeti egységei évente átlag 4–5 rendezvényt tartanak, 25 szakosztály (a 27-ből egy megszűnt, egy pedig másik szakosztállyal egyesült) esetében ez húsz év alatt, több mint kétezer rendezvény. Ez nagyon szép és jó eredményt mutató szám. Igen, ezt lehet írni kerek évfordulók alkalmából, de ahhoz nem elegendők, hogy a folyóirat lehetőségeit kihasználva, a szakosztályok szervezeti életéről, működésük tartalmi eredményeiről számot adjanak, a részletekről folyamatosan tájékoztassanak. Ez az oka annak, hogy az utóbbi években a Társaság híreiben – néhány kivételtől eltekintve – hiányoztak a szakosztályok rendezvényeiről szóló közlemények. Mindezt a „kihagyást” bizonyos mértékben pótolhatnák a szakosztályok szervezettebb és jobban előkészített rendezvényei és azok eredményeit összegző és értékelő, ún. „utómunkák” és azokról a nyilvánosság – az olvasók – megfelelő tájékoztatása, amelyhez kapcsolódhatnának a szakosztályok képviselőjét jobban ellátó szerkesztőbizottsági tagok is.

A folyóirat legfontosabb személyiségei a szerzők. Az utóbbi években az idősebb szerzők, akik jól felkészültek és jól írók ritkábban jelentkeznek írásaikkal. Ez mögött lehet fáradtság, betegség, de az is lehet, hogy olyan publikálási lehetőséget keresnek, ahol az erkölcsi elismerés mellett szerzői tiszteletdíjat is kapnak. Ezért a jövőt illetően megfontolandónak tartom a szerzői, lektori tiszteletdíjak mielőbbi visszaállítását. E nélkül követelményt, igényt támasztani, tartalmat, határidőt előírni nem igazán lehet.

A szerzők között egyre nagyobb számban fiatal szerzők is megjelennek. Többségük doktorandusz-jelöltként érdekelt abban, hogy a tudományos fokozat megszerzéséhez szükséges pontokat megszerzeze³. Az idősebb nemzedék tagjai az elsajátított ismeretek és a megszerzett tapasztalatok, létrejött készségek okán nyilvánvalóan többet látnak, érzékelnek a világ dolgaiból. Ezért a kezdő, fiatal szerzők több odafigyelést, törődést igényelnek. Az ő cikkeik a folyóiratunknál vitatásra, doktoranduszok esetében a jelölt témavezetője, más esetekben a lektorok elé kerülnek, hogy általuk az alkotások „a bölcsesség mértékével” mérettessenek meg, s ha a szándék és a teljesítmény olykor nem fedi is egymást, segít a jóindulat és az ifjonti igyekezetet méltányoló támogatás.

A szakosztályok és a szerzők kérdésköréhez kapcsolódva *néhány szót a vitáról* – mert ez is hiánycikk folyóiratunkban. Azt szokták mondani a tudományosság egyik kritériuma, megnyilvánulási formája a vita, a konstruktív, az ügyet előrevivő, a megoldást segítő vita. Úgy is fogalmazhatunk, hogy ebben van – mármint a vitában – a tudomány ereje, hiszen az egyéni bizonyítás, állítás, a törvényszerű összefüggések

3 2005–2009 között megjelent számokról 2009 végén készítettem egy feljegyzést a Társaság elnökének, mely szerint 5 év alatt megjelent 20 számban 100 olyan tanulmány jelent meg, amelyet doktoranduszok írtak – ez számonként öt fiatal szerző.

Tanulmányok témák szerinti megoszlása

<i>Évszám és lapszám</i>	<i>BP*</i>	<i>HH*</i>	<i>VF*</i>	<i>VG*</i>	<i>RV*</i>	<i>Egyéb</i>	<i>TJ*</i>	<i>Össz.</i>
1991. 1., 2. szám	9	10	2	–	3	4	5	33
1992. 1., 2., 3–4. szám	12	16	3	2	5	3	13	54
1993. 1., 2., 3., 4. szám	12	20	4	3	5	5	23	72
1994. 1., 2., 3., 4. szám	13	24	13	2	4	5	21	82
1995. 1., 2., 3., 4. szám	17	18	14	3	5	11	11	79
1996. 1., 2., 3., 4. szám	14	18	17	1	6	5	13	74
1997. 1., 2., 3., 4. szám	11	23	15	5	3	1	21	79
1998. 1., 2., 3., 4. szám	9	25	11	1	3	5	30	84
1999. 1., 2., 3–4. szám	9	13	15	1	4	5	20	67
2000. 1., 2., 3., 4. szám	15	23	13	1	4	3	23	82
2001. 1., 2., 3., 4. szám	9	22	16	2	2	7	27	85
2002. 1., 2., 3., 4. szám	10	18	16	2	3	3	21	73
2003. 1., 2., 3–4. szám	8	16	6	4	5	2	15	56
2004. 1., 2., 3–4. szám	10	12	7	4	2	2	15	52
2005. 1., 2., 3., 4. szám	16	20	16	8	3	3	9	75
2006. 1–2., 3., 4. szám	20	21	8	–	1	3	5	58
2007. 1., 2., 3., 4. szám	9	17	22	4	5	3	9	69
2008. 1–2., 3–4. szám	6	8	9	7	3	1	3	37
2009. 1–2., 3–4. szám	5	17	7	3	–	2	10	44
2010. 1–2., 3., 4. szám	11	14	12	5	7	11	11	71
Összesen	225	355	226	58	73	84	305	1326

* BP – Biztonságpolitika, HH – Hadtudomány–Hadügy, VF – Vezetés–Felkészítés,
VG – Védelem-gazdaság, RV – Rendvédelem, TJ – Tájékoztató jellegű (hírtértékű)

Megjegyzés:

A táblázat összesített adatai szerint a húsz év alatt a folyóirat negyedévenként megjelent lapszámaiban mintegy 1350 tanulmány, cikk, közlemény jelent meg. Ugyancsak a két évtized alatt megjelent kiadványok anyagait feldolgozó repertóriumokban – a címleírásokat követve – ettől eltérő számokat találunk. A repertórium készítői – helyesen – a lapszámok mellett, a bővítés és a tételek részletesebb bontásával, az összeállításba beépítették a különkiadványokban, mellékletekben, a közös rendezvényekről készült tájékoztató jellegű füzetekben, nem utolsósorban a folyóirat elektronikus mellékletében megjelent (Internetre feltett) tanulmányokat, cikkeket is, mint egy négy-ötszázat.

bemutatása, felismerése stb., többek által nyer megerősítést, kerül módosításra, vagy elvetésre. Így válik az állítás hitelessé.

A Társaság az elmúlt húsz évben mintegy 20 kiemelt témából szervezett központi rendezvényt. Ezekon természetesen volt vita, voltak hozzászólások, amelyeket a folyóirat közreadott. Én azonban nem az ilyen központilag szervezett, tervezett rendezvényekre gondolok, hanem olyan személyek, csoportok, vagy a Társaság sajátos szervezeti felépítéséből adódóan a szakosztályok közötti vitákra, amelyeken személyes nézetek, vélemények fogalmazódnak meg és történik valamilyen elmozdulás a közös álláspontok kialakítására. Nos, szerintem az ilyen viták, hozzászólások közlésével is adós folyóiratunk.

A vitához tartozóan *néha az írás módjával is baj van*. A szerzők egy része összehasonlítás, szembeállítás, hivatkozás nélkül úgy ír bizonyos kérdésekről, mint első felismerő, pedig előttük már többen végig „szántották” az adott témát. Nem az a baj, hogy újra és újra előveszünk bizonyos témákat, hiszen minden mindig fejlődik, új kérdések merülnek fel, módosításra, pontosításra, bizonyos tételek továbbfejlesztésére szükség van. Ha a szerző azonban mindezt bizonyítás, szembeállítás, a korábbi állítások kritikája nélkül teszi, nem tudni ki a „felfedező”, nem meggyőző az állítás, egy idő után elveszti hitelét a talajtalan állítás és előbb-utóbb a szerző is.

Nagyon fontos tehát, hogy a vitázó írásmód, a tudományos bizonyítást igénylő írás a folyóirat sajátjává, általános jellemzőjévé váljon, ez ugyanis a színvonal emelésének, a cikkek tudományos értéke növelésének az egyik útja, ettől lesznek az írások olvasmányosak és érdekesek.

Az évfordulókról a megemlékezések akkor helyénvalóak, ha azok nem öncélúak, hanem állomásai a végzett munka összegezésének és *a jövő feladatai áttekintésének*. Így van ez a mi folyóiratunk esetében is. Bizton számíthatunk arra, hogy a Társaság vezetése, különösen a folyóirat szerkesztőbizottsága, a jubileumi számban megjelent írások alapján és az évfordulóról megemlékező központi ünnepségen (közgyűlésen) elhangzott gondolatok jegyében, mélyrehatóan megvizsgálja, hogy mely területeken kell előrelépni a Társaság egészének, benne a folyóiratnak: milyen feladatai lehetnek, különösen a publikált tanulmányok témái és színvonala tekintetében; hogyan lehet erősíteni a folyóirat tudományos jellegét, szélesíteni a szerzők körét; segíteni, támogatni a fiatal, új írókat, a doktoranduszokat. Olyan cikkek közlésére kell törekedni, amelyek hiteles adatokra épülnek, tudományosan igazoltak, elemzőek és érvelésük meggyőző.

A folyóiratnak a tudományos eredmények megismertetése mellett, *a Társaság életének szervezésében, a tagság tájékoztatásában is részt kell vállalni*. Ehhez a társasági élet rovatot alkalmassá kell tenni arra, hogy tájékoztasson: a hadtudományt, a Társaságunkat érintő tervekről és döntésekről, a vezető testületek – az elnökség, az IB – munkájáról, az előterjesztésekről, a szakosztályok életéről. A rovatot arra is alkalmassá kell tenni, hogy áttekintést adjon a magyar tudományos élet hadtudományhoz, a honvédelem kérdéseire kapcsolódó eredményeiről és az együttműködés lehetőségeiről. Az ilyen kiterjedt tájékoztatást, amely más módon aligha megoldható, központilag kell tervezni, szervezni.

A fentiekén kívül *több területen van még tennivaló*. Ilyenek: a kapcsolatok bővítése, a folyóirat olvasottságát növelő írásmódok és formák javítása. Különösen fontosnak

tartom a szerzők, lektorok munkáját ösztönző, motiváló erkölcsi és anyagi elismerések módszereinek kidolgozását és érvényesítését.

A Honvédelmi Minisztérium, illetve a honvédség ez évben hivatalba lépett vezetése új szellemben tervezi a honvédség működésének irányítását. Ennek megvalósítása a magyar hadtudományra is újszerű feladatokat ró. Ebből következően még inkább *felértékelődik a Hadtudomány szerepe és felelőssége. Folyóiratunkra hárul az a feladat, hogy még az eddigieknél is fokozottabban működjön közre az új szellemű kutatási információs eredmények, anyagok összegyűjtésében és közreadásában.* Úgy tűnik: annak érdekében, hogy a szerzők, olvasók minél szélesebb körét vonhassuk be a Magyar Honvédség új szellemű feladataival kapcsolatos gondolatok megvitatásába, majd megvalósításába, a jövőben nem mondhatunk le, legalább az évi négy szám tényleges megjelentetéséről, sőt valószínű, hogy a terjedelem növelésének és a kiadás gyakoribbá tétele feltételeinek megteremtésén célszerű gondolkodni.

A folyóirat szerkesztőbizottsága, szerzői és közreműködői sokat várnak a Társaság soron következő, ünnepi közgyűlésétől, minthogy nagy és komoly feladatok állnak a hadtudomány, a Magyar Honvédség előtt is, s ha ezek elősegítésére törekszünk, olykor a folyóirat eszközeivel is elébe kell menni az élet diktálta feladatoknak, ezzel hozzájárulva a honvédelmi vezetés munkájához. A változások nem riaszthatják vissza az elmélet művelőit a további munkától, mert tudjuk, hogy a gyakorlat és az elmélet egymást kiigazító kölcsönhatása a fejlődés útja.

A Hadtudomány című folyóirat két évtized alatt megjelent számaiban közel ezer szerző gondolatait összegző írásokban (cikkek, tanulmányok, tájékoztató jellegű közlemények) – az igény, az ötlet, a gondolat megjelenésétől, a kész szám elkészítéséig – sokak igényes és önzetlen munkája van. Az alkalmat felhasználva megköszönöm a szerzők, a lektorok, a szerkesztőbizottság elnökei és tagjai, a Társaság vezető szervei, bizottságai és a szakosztályai közös munkában történő alkotó-segítő részvételét és mindazon „külsősök” igényes és pontos tevékenységét, akik a folyóirat technikai, formai jellegű előkészítésében és kivitelezésében részt vettek.